

О. В. Шевцова

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, доцент

М. В. Полховська

Психолінгвістичні особливості семантичного наповнення фразеологізмів з компонентом-колоронімом «чорний», «синій» в англійській мові

Феномен кольору цікавив людство з давніх-давен. Люди намагалися пояснити це явище, з'ясувати його дію на мозок і психіку. Багатство барв навколишнього світу своєрідно відображається в кожній окремій мові. Не в усіх мовах існує однакова кількість назв на позначення кольору. Навіть деякі основні кольори спектра не завжди мають окремі назви посилення [6: 28]. Так, наприклад, в англійській мові існує одна лексема *blue* на позначення синього та блакитного кольорів. Червоний, помаранчевий та жовтий у мовах африканських народів здебільшого мають одну назву. Кожна мова має свій спосіб “членування” спектра кольорів. Колір пов'язаний з історією народу, його культурою, побутом, традиціями тощо [6: 28].

Об'єкт дослідження становлять фразеологізми сучасної англійської мови, у структурі яких присутні назви кольорів.

Предметом дослідження є психологічні особливості семантичного наповнення фразеологічних одиниць з компонентом-колоронімом «чорний», «синій» в англійській мові.

Аналіз фразеологізмів, до складу яких входять колороніми, виявив: найчастіше в англійській мові зустрічаються лексеми на позначення чорного та синього кольорів.

Як правило, чорний колір викликає страх (чорна людина, чорний диявол, чорна богиня Калі – у індусів, чорні прапори піратів, чорна кицька). До складу деяких вільних словосполучень лексема *black* увійшла у переносному значенні. Виразно проступають наступні значення лексеми *black*:

– поганий, страшний – *devil is not so black as he is painted* (не такий він вже поганий, як його зображують), *to depict in black colours* (представляти в поганому світлі), *to paint smth. black* (показувати в найгірших тонах);

– нещасливий, важкий – *a black year* (чорний, нещасливий рік), *a black day* (важкий, поганий день);

– похмурий, поганий – *black looks* (похмурі, несхвальні погляди), *to look black* (мати незадоволений, похмурий, злий вигляд), *things look black* (справи погані).

Існує група фразеологічних одиниць, яких об'єднує значення “потрапляти в немилість”. Вираз *the black book* означає “чорна книга (до якої заносять прізвища осіб, що підлягають покаранню)”. З ним пов'язані такі фрази, як *black books* (немилість), *to be in one's black books* (бути зневаженим кимось), *black list* (чорний список) та *black mark* (занесення до чорного списку). Негативне значення цим ФО надає саме колоронім *black*. У зазначених фразеологічних одиницях лексема *black* надає виразу негативного забарвлення. У даному випадку відіграє роль психологічне трактування чорного кольору, який завжди несе на собі відбиток смерті, скорботи, руйнування [4: 23].

У фраземах *black art, black magic* (чорна магія) та *black sheep* (паршива вівця, негідник, нероба) назва кольору виражає щось зловісне, пов'язане з темними силами. З аналогічним значенням, фразеологізм *a black sheep* входить до складу прислів'їв *it is not a small flock that has not a black sheep* та *there is a black sheep in every flock*, що означають “в сім'ї не без виродка”. Згідно із О.В.Куніним, за давнім англійським повір'ям, чорна вівця позначена печаттю диявола [4: 184].

У фразеологізмах *black lie* (навмисна брехня) та *black ingratitude* (чорна невдячність) назва кольору вносить емоційне забарвлення.

Отже, фразеологізми, до складу яких входить колоронім *black*, переважно за своєю семантикою негативні.

Синій колір пов'язаний з фізичною потребою в спокої і з психологічною потребою в задоволеності. Синій – колір неба, отже, це символ вірності (небо не змінює свого кольору),

схильність до традицій, постійність, відданість вічним цінностям і спогляданню [4: 337].

Серед значень, яких набуває колоронім *blue* у складі фразеологізмів, можна виокремити наступні:

– нудьга, хандра, смуток – *to be in the blues, to get the blues, to have a fit of blues* (нудитися, хандрити, засмутитися, бути в пригніченому стані), *to give smb. the blues* (наводити нудьгу на когось), *the blue devils* (смуток, нудьга). У словнику англійської мови знаходимо деякі уточнення даної семантики лексеми *blue*: похмурий, меланхолійний; в подавленому настрої [9: 199];

– безнадійний, поганий – *to look blue* (мати пригнічений вигляд; бути безнадійним), *things look blue* (справи погані, справи гіршають);

– біла гарячка – *to drink till all's blue* (допитися до білої гарячки), *the blue devils* (біла гарячка – друге значення);

– порядний, вірний, постійний – *true blue will never stain* (порядна людина ніколи не підведе), *true blue* (вірна, постійна людина).

Компонент *blue* у фразеологізмах вживається також для емоційного підсилення вислову, наприклад: *blue fear* та *blue funk*, що означає “переляк”, “панічний страх”.

Входячи до складу деяких фразологізмів, лексема *blue* у сполученні з компонентом *murder* в різних фразеологічних одиницях має різне, неспоріднене значення. Фразеологізм *to cry blue murder* означає “на гвалт кричати”, “горлати, репетувати”; *like blue murder* – “дуже швидко, щодуху”. А вираз *to get away with blue murder* має значення “чинити, як комусь заманеться”, “залишатися непокараним”.

Схожість за кольоровою ознакою відображена в наступних метафорично переосмислених фразеологічних одиницях: *blue rose* (“блакитна троянда”, щось недосяжне), *blue blood* (“блакитна кров”, аристократичне походження), *blue of the plum* (свіжість, краса, чари молодості), *blue in the face* (багровий від гніву).

Семантика лексеми *blue* також пов’язується з надією. Фразеологізми *bit of blue sky* та *blue bore* означають “промінь надії”.

Серед фразем, до складу яких входить компонент *blue*, є такі, в яких згадана лексема суттєво не впливає на загальне значення

фразеологічних одиниць. Вона може бути опущена, що не призведе до втрати фразеологізмом своєї семантики. До таких виразів належать *between the devil and the deep blue sea* (між двох вогнів), де *blue* виконує роль означення щодо іменника *sea*, та *to get away with blue murder* (залишитися непокараним), де *blue* вживається для емоційного підсилення.

Таким чином, за своєю семантикою колоронім *blue* найближче стоїть до колороніма *black*. Ці дві лексеми мають подібні значення. Психологічне трактування синього кольору ніяк не впливає на формування значень фразем, до складу яких входить компонент *blue*. Він, у свою чергу, як складова частина фразем набуває власних значень, не пов'язаних з первинною семантикою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Алексеев С.С. О цвете и красках / С.С.Алексеев. – М., 1964. – 120 с.
2. Алёхина А.И. Идиоматика современного английского языка / А.И.Алехина. – Минск, 1982. – 168 с.
3. Ащеулова К. Ты и твой цвет / К.Ащеулова // Детское творчество. – 1998. – №3. – С.22-23.
4. Кунин А.В. Курс фразеологии современного английского языка / А.В.Кунин. – М., 1986. – 230 с.
5. Малярова Н. Цвет и настроение / Н.Малярова // Праздник. – 1998. – №2. – С.58-59.
6. Порожнюк А. Червона барва в мовній палітрі / А. Порожнюк // Урок Української. – 2000. – №1. – С.28-29.
7. Потебня А.А. Слово и миф / А.А.Потебня . – М., 1989. – 330 с.
8. The Oxford Russian Dictionary. English-Russian. Oxford-Moscow – 1999. – 734 p.
9. Webster's New Twentieth Century Dictionary of the English Language. Unabridged. – New-York, 1993. – 530 p.